

ทัศนคติและลักษณะการยอมรับการใช้สมุนไพรและวิธีการรักษาพยาบาล

ในบทที่ 3 และบทที่ 4 ได้กล่าวถึงลักษณะของการยอมรับของใหม่ทาง กานเกษตรกรรม คือ เรื่องปุ๋ยเคมีและพันธุ์ข้าวเหนียวสันป่าตองมาแล้ว โดยได้ พิจารณาถึงลักษณะหรือปัจจัยต่าง ๆ ที่ก่อให้เกิดผลในการยอมรับหรือการไม่ยอมรับ ปรากฏว่าลักษณะส่วนใหญ่ของทั้งสองเรื่องดังกล่าวมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันไม่ได้แตกต่างกันอย่างสำคัญนัก ในบทนี้จะได้พิจารณาถึงของใหม่ด้านสุขภาพอนามัยเกี่ยวกับ เรื่องของลักษณะในการยอมรับการใช้สมุนไพรและลักษณะของการรักษาพยาบาลโดย พิจารณาถึงความสัมพันธ์กับปัจจัยต่าง ๆ ว่าจะมีผลเช่นไร

ในเรื่องการล้มตายของชาวนาในหมู่บ้านภาคตะวันออกเฉียงเหนือเท่าที่ ผู้ศึกษาได้สังเกตพบในขณะที่ได้ไปทำการวิจัยสนามในจังหวัดขอนแก่นนั้น พบว่า ชาวนาส่วนใหญ่นิยมใช้วิธีล้มตายแบบที่เรียกกันว่า "ไปทุ่ง" หรือ "ไปป่า" กันอยู่มาก การรู้จักใช้สมุนไพรในการล้มตายยังไม่เป็นที่นิยมกันมากนัก ในการศึกษาได้ กำหนดว่าสมุนไพรเป็นของใหม่ชนิดหนึ่งในเรื่องสุขภาพอนามัย และอีกประการหนึ่ง คือ วิธีการรักษาพยาบาล ชาวนายังคงนิยมการรักษาแบบชื้อยาจำพวกสมุนไพร รากไม้ต่าง ๆ นำมาฝนกับน้ำ หรือใช้ต้มเป็นยาสำหรับรับประทานแก้โรคต่าง ๆ บาง ครั้งก็ซื้อยาที่ชาวบ้านซึ่งตั้งตนเป็นหมอปรุงยาตามตำราที่มีอยู่จำหน่ายแก่ชาวบ้าน เช่น ยาแก้ลม แก้ปวดท้อง เป็นต้น นอกจากนั้นก็ยังมีการรักษาพยาบาลโดยวิธีการ ทางไสยศาสตร์ อาศัยเวทย์มนต์เข้าช่วย และมีการรักษาโดยให้หมอเถื่อนฉีดยาแก้ โรคต่าง ๆ ซึ่งหาซื้อจากร้านขายยาในตลาดของอำเภอหรือจังหวัดโดยที่ไม่ได้ รับคำสั่งจากแพทย์แผนปัจจุบัน ผู้ที่ทำหน้าที่ในการรักษาโดยการฉีดยาเหล่านี้มักจะเคย เป็นแพทย์ประจำตำบลมาก่อนแล้ว ได้รับการอบรมหรือเคยเป็นทหาร เสนารักษ์มาก่อน ซึ่งพอจะมีความรู้ในการฉีดยาอยู่บ้างแต่ในเรื่องการใช้ยาต่าง ๆ เป็นการ

ใช้โดยการขาดความรู้ทางหลักวิชาๆ แต่ก็มีชื่อนามบางกลุ่มที่นิยมการไปรักษาพยาบาล
กับแพทย์แผนปัจจุบันตามสถานอนามัย โรงพยาบาล หรือคลินิกกันบ้าง สำหรับในการ
วิเคราะห์เรื่องนี้จะกล่าวถึงลักษณะของการยอมรับการใช้ส่วมซิมเป็นส่วนใหญ่

ในประการแรกจะพิจารณาเกี่ยวกับแหล่งที่ทราบข่าวในเรื่องการใช้ส่วมซิม
นั้น ปรากฏว่าแหล่งที่ให้ข่าวมีอยู่หลาย ๆ ฝ่ายด้วยกัน เช่น เจ้าหน้าที่ของทางอำเภอ
ที่รับผิดชอบเรื่องนี้โดยตรง คือ เจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย กำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งทำหน้าที่ปก
ครองชวนาในชุมชน พัฒนาการ เพื่อนบ้าน หรือสื่อมวลชนต่าง ๆ ที่อาจเป็นแหล่งให้ทราบ
ข่าวคราวเกี่ยวกับเรื่องการใช้ส่วมซิมได้ จากตารางที่ 41 พบว่าในกลุ่ม 1 แหล่งที่ชาว
นาในกลุ่มนี้ทราบข่าวเรื่องการใช้ส่วมซิมมากที่สุด คือ ทราบจากเจ้าหน้าที่ของฝ่าย
อนามัย มีสูงถึงร้อยละ 59.3 รองลงไปเป็นการทราบข่าวจากพัฒนาการตำบลในชุมชนที่
ถูกเลือกเป็นตัวอย่างในการศึกษา ซึ่งมีอยู่ร้อยละ 31.2 กำนันผู้ใหญ่บ้านคงมีความ
สำคัญรองลงมาเป็นอันดับ 3 สื่อมวลชนซึ่งไม่ค่อยมีความสำคัญนักในเรื่องปุ๋ยเคมีและ
พันธุ์ชาวนั้น แต่ในเรื่องนี้พอมีความสำคัญขึ้นมาบ้างคือทราบข่าวจากสื่อมวลชนถึง
ร้อยละ 7.8 และมีกรณีของการทราบข่าวจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายด้วยกันคือ ทราบ
จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย กำนันผู้ใหญ่บ้านร้อยละ 3.1 และทราบจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย
กำนันผู้ใหญ่บ้าน และพัฒนาการร้อยละ 12.5 ส่วนเพื่อนบ้าน ญาติพี่น้องนั้นไม่ได้เป็น
แหล่งข่าวที่ให้ความสำคัญเช่นเดียวกับเรื่องปุ๋ยเคมี และพันธุ์ข้าว

ในกลุ่ม 2 เจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยเป็นแหล่งที่ให้ข่าวสูงสุดเช่นเดียวกันกับ
กลุ่ม 1 คือ ร้อยละ 60.6 กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแหล่งที่ให้ข่าวรองลงมาร้อยละ 37.8
สำหรับพัฒนาการซึ่งมากเป็นอันดับ 2 ในกลุ่ม 1 แต่ลดน้อยลงในกลุ่ม 2 ซึ่งเป็นแหล่ง
ข่าวที่สำคัญเป็นอันดับ 3 มีเพียงร้อยละ 12.1 เท่านั้น ซึ่งอาจแสดงให้เห็นว่าพัฒนาการ
มีความใกล้ชิดกับชาวนาในกลุ่ม 1 มากกว่าชาวนาในกลุ่ม 2 จึงทำให้อัตราส่วนของการ
ทราบข่าวจากพัฒนาการแตกต่างกันเกือบร้อยละ 20 การทราบข่าวจากหลาย ๆ ฝ่ายมี
ลักษณะที่ใกล้เคียงกับกลุ่ม 1 คือ ทราบจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย และกำนันผู้ใหญ่บ้าน
ร้อยละ 3 ทราบจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย กำนันผู้ใหญ่บ้าน

ตารางที่ 41 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ทราบชาวเรือการใช้
ส้วมซึม จำแนกตามกลุ่มและแหล่งที่ทราบชาว

แหล่งที่เื้อชาว	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	รวม
1. เจาหนาที่อนามัย	59.38 (38)	60.61 (40)	45.07 (32)	54.73 (110)
2. กำนันผู้ใหญ่บาน	26.56 (17)	37.88 (25)	21.13 (15)	28.36 (57)
3. พัฒนาการ	31.25 (20)	12.12 (8)	12.68 (9)	18.41 (37)
4. เออนบาน	1.56 (1)	6.05 (4)	11.27 (8)	6.47 (13)
5. ญาติพี่น้อง	1.56 (1)	-	-	0.50 (1)
6. สื่อมวลชน	7.81 (5)	9.10 (6)	1.41 (1)	5.97 (12)
7. แพทย์ประจำตำบล	-	-	14.08 (10)	4.98 (10)
8. 1 + 2	3.13 (2)	3.03 (2)	-	1.99 (4)
9. 1 + 2 + 3	12.50 (8)	9.10 (6)	2.82 (2)	7.96 (16)
รวม ³¹	64	66	71	201

ข้อมูลทั้งหมด 201

³¹ จำนวนรวมเกิน 100 % เนื่องจากผู้ตอบหลายคนได้รับข่าวมาหลาย
ทางควยกัน

และพัฒนารวมกันร้อยละ 9.1 ซึ่งเท่ากับการทราบข่าวจากสื่อมวลชน ซึ่งส่วนใหญ่ เป็นภาพยนตร์ ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยนำเข้ามาเผยแพร่ เป็นที่น่าสังเกตว่าเพื่อนบ้าน ซึ่งเคยเป็นแหล่งให้ข่าวที่สำคัญ ในเรื่องปุ๋ยเคมีและพันธุ์ข้าวมาในเรื่องการใช้ส้วมขี้มนี้ลดลงไปเหลือเพียงร้อยละ 6 เท่านั้น

ในกลุ่ม 3 แหล่งข่าวที่ชาวบ้านได้รับทราบเรื่องการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำนามากที่สุด คือ เจ้าหน้าที่ของฝ่ายอนามัย เช่นเดียวกับกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 มีอยู่ร้อยละ 45 กำนันผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นผู้นำภายในชุมชนนั้นเป็นแหล่งที่ให้ข่าวรองลงมาร้อยละ 21.1 พัฒนาการเป็นแหล่งที่ให้ข่าวใกล้เคียงกับกลุ่ม 2 ร้อยละ 12.6 เพื่อนบ้าน ซึ่งเคยเป็นแหล่งที่ให้ข่าวสูงสุดในเรื่องของไหมคานเกษตรกรรมนั้นในคานสุขภาพอนามัยมีอยู่เพียงร้อยละ 11.2 เท่านั้น ในกลุ่ม 3 มีการทราบข่าวที่แตกต่างไปจากกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 อีกประการหนึ่ง คือ ทราบข่าวจากแพทย์ประจำตำบลซึ่งอยู่ในชุมชนของกลุ่ม 3 เป็นอันดับ 3 คือ ร้อยละ 14 การทราบข่าวจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย กำนันผู้ใหญ่บ้าน และพัฒนารวมกันนั้นมีไม่มากนักเพียงร้อยละ 2.8 สื่อมวลชนและญาติพี่น้องไม่ได้เป็นแหล่งที่ให้ข่าวเกี่ยวกับการใช้ส้วมขี้มที่สำคัญเลย

จะเห็นได้ว่าในทุก ๆ กลุ่ม เจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตรไม่ได้มีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องในเรื่องนี้เลย มีแต่เจ้าหน้าที่ของฝ่ายอนามัยที่เป็นแหล่งให้ข่าวที่สำคัญเหมือนกัน ในทั้ง 3 กลุ่ม ซึ่งแสดงว่าการทำงานของเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยนี้เข้าถึงชาวบ้านมากกว่าเจ้าหน้าที่ของฝ่ายเกษตรที่มีความสำคัญสูงสุดในกลุ่ม 1 เท่านั้น แต่กลุ่ม 2 และ 3 ไม่มีความสำคัญนัก กำนันผู้ใหญ่บ้านเป็นแหล่งที่ให้ข่าวที่สำคัญเหมือนกันในทุกกลุ่ม สมาชิกกลุ่มเกษตรกรที่เคยมีความสำคัญในเรื่องของไหมคานเกษตรกรรมในเรื่องนี้ก็กลับไม่มีความสำคัญเลย แสดงว่าทั้งเจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตร และสมาชิกกลุ่มเกษตรกรรมนั้นมีความสำคัญในคานเกษตรกรรมที่เป็นหน้าที่เฉพาะของตนเท่านั้น เพื่อนบ้านในทั้ง 3 กลุ่มไม่ได้เป็นแหล่งที่ให้ข่าวที่สำคัญเหมือนเรื่องที่ผ่านมา สื่อมวลชนคงมีลักษณะแบบเดิมคือเป็นแหล่งที่ให้ข่าวน้อยมาก การทราบข่าวจากบุคคลหลาย ๆ ฝ่ายในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 ไม่แตกต่างกันสำหรับกลุ่ม 3 มีไม่มากนัก

เมื่อมาพิจารณาถึงเรื่องลำดับชั้นในการยอมรับการใช้ส่วมซิมของชาวนาใน
ทั้ง 3 กลุ่มนี้ จากตารางที่ 42 พบว่า ในกลุ่ม 1 มีชาวนาที่ไม่ทราบชาวเลยร้อย
ละ 8.6 ในกลุ่ม 2 มีอยู่สูงสุดร้อยละ 19.5 และกลุ่ม 3 ร้อยละ 11.2

ในชั้นของการทราบชาวอันเป็นชั้นแรกนั้นปรากฏว่าในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3
มีชาวนาที่ทราบชาวเรื่องการใช้ส่วมซิมไม่แตกต่างกันอย่างสำคัญ คือ กลุ่ม 1 ทราบ
ชาวร้อยละ 91.4 กลุ่ม 3 ร้อยละ 88.8 ส่วนกลุ่ม 2 มีแนวโน้มที่น้อยกว่ากลุ่ม 1
และกลุ่ม 3 มีอยู่ร้อยละ 80.5

ในชั้นที่ 2 คือ ชั้นของการให้ความสนใจในรายละเอียดนั้น กลุ่ม 1 มีอยู่
ร้อยละ 87.14 มีจำนวนชาวนาที่ไม่ผ่านมาสู่ขั้นนี้คิดเป็นร้อยละ 4.6 ในกลุ่ม 2
ชาวนาที่ผ่านมาสู่ชั้นของการสนใจรายละเอียดร้อยละ 62.2 ซึ่งมีจำนวนที่ลดลงคิด
เป็นร้อยละ 22.7 ซึ่งสูงกว่าในกลุ่ม 1 และในกลุ่ม 3 มีชาวนาที่ผ่านมาสู่ขั้นนี้ถึงกว่า
ร้อยละ 76.2 มีจำนวนของชาวนาที่ไม่ผ่านจากชั้นของการทราบชาวขึ้นมาร้อยละ
14.1 จากการศึกษาถึงรายละเอียดของบรรดาชาวนาที่ไม่ผ่านมาสู่ชั้นของการสนใจ
รายละเอียดนั้นพบว่ามีลักษณะเหมือนกันทั้ง 3 กลุ่ม คือ สืบเนื่องมาจากปัจจัยทางค่าน
เศรษฐกิจ พอทราบชาวว่าต้องใช้เงินในการทำส่วมเป็นจำนวนมาก (ประมาณ 200
300 บาท) และเห็นว่าฐานะของตนเองไม่สามารถจะทำได้นั้นในกลุ่ม 1 มีอยู่ร้อยละ
25 กลุ่ม 2 ร้อยละ 73.3 และกลุ่ม 3 ร้อยละ 80 ในกลุ่ม 1 เนื่องจากมีสถานที่
ที่กว้างและไม่จำเป็นต้องสร้างส่วมซิมขึ้นใช้มีอยู่ถึงร้อยละ 75 ซึ่งแสดงว่าไม่เห็น
คุณค่าของการใช้ส่วมซิมจึงไม่ยอมสนใจรายละเอียด

ในชั้นที่ 3 อันเป็นชั้นของการประเมินผลนั้นกล่าวได้ว่าชาวนาส่วนใหญ่
ที่ผ่านชั้นของการสนใจรายละเอียดมาแล้วจะมาสู่ชั้นของการประเมินผลเกือบทั้งหมด
กล่าวคือ ในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3 ชาวนาที่ผ่านชั้นของการสนใจรายละเอียดมาแล้ว

ตารางที่ 42 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและลำดับ
ชั้นในการยอมรับการใช้สวมซิม

ลำดับชั้นในการยอมรับ	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	รวม
ไม่ทราบตัวเลข	8.57 (6)	19.51 (16)	11.25 (9)	13.36 (31)
ทราบข่าว	91.43 (64)	80.49 (66)	88.75 (71)	86.64 (201)
สนใจรายละเอียด	87.14 (61)	62.20 (51)	76.25 (61)	74.57 (173)
ประเมินผล	87.14 (61)	57.32 (47)	76.25 (61)	72.85 (169)
ทดลอง	61.43 (43)	25.61 (21)	58.75 (47)	47.85 (111)
ยอมรับปฏิบัติ	61.43 (43)	25.61 (21)	57.50 (46)	47.41 (110)
รวม ³²	70	82	80	232

ข้อมูลทั้งหมด 232

³² จำนวนรวมเกิน 100 % เนื่องจากเป็นการพิจารณาในหลายๆ กรณี
จำนวนที่ลดลงเรื่อย ๆ แสดงถึงจำนวนของชานาที่ไม่ผ่านมาสู่ชั้นของการยอมรับปฏิบัติ

ทั้งหมดจะเข้ามาสู่ชั้นของการประเมินผลหรือคิดเป็นอัตราส่วนร้อยละ 100 ในกลุ่ม 2 มีจำนวนลดลงลงไปบางเพียงร้อยละ 7.8

ในชั้นที่ 4 อันเป็นชั้นของการทดลองซึ่งเป็นชั้นรองสุดท้าย ปรากฏว่าชาวนาที่ผ่านชั้นประเมินผลมีจำนวนลดลงในชั้นของการทดลองอย่างเห็นได้ชัดในทุกกลุ่ม ในกลุ่ม 1 มีชาวนาที่ผ่านมาถึงชั้นของการทดลองร้อยละ 61.43 ของจำนวนชาวนาในกลุ่ม 1 ทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับจำนวนของชาวนาในลำดับชั้นของการประเมินผล ปรากฏว่ามีจำนวนลดลงถึงร้อยละ 29.5 ในกลุ่ม 2 ชาวนาที่ผ่านมาถึงชั้นของการทดลองมีจำนวนเพียงร้อยละ 25.6 ของชาวนาในกลุ่มทั้งหมด เมื่อเปรียบเทียบกับชั้นประเมินผลพบว่าชาวนามีจำนวนลดลงกว่าครึ่ง คือ ร้อยละ 50.9 ในกลุ่ม 3 มีชาวนาที่อยู่ในชั้นทดลองร้อยละ 58.7 ของชาวนาในกลุ่มทั้งหมด จากการเปรียบเทียบกับชาวนาในกลุ่มเดียวกันที่ผ่านมาถึงชั้นของการประเมินผลพบว่ามีจำนวนลดลงคิดเป็นร้อยละ 22.9

จะเห็นได้ว่าชาวนาในทุกกลุ่มผ่านมาถึงชั้นของการประเมินผลเป็นส่วนใหญ่ แต่จะลดลงในอัตราส่วนที่สูงเมื่อมาถึงชั้นของการทดลอง ซึ่งจากการพิจารณาศึกษาถึงรายละเอียดของชาวนาที่ไม่ผ่านจากชั้นของการประเมินผลมาสู่ชั้นของการทดลองนี้ พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่เนื่องมาจากสาเหตุทางด้านเศรษฐกิจ คือ การขาดเงินทุนที่จะใช้ในการทำสวนซิมในกลุ่ม 1 ชาวนาที่ไม่ผ่านชั้นของการประเมินผลมาสู่ชั้นของการทดลองนั้น เนื่องมาจากสาเหตุนี้คิดเป็นร้อยละ 100 ในกลุ่ม 2 ชาวนามีลักษณะกึ่งสาวมืออยู่ร้อยละ 96.1 ในกลุ่ม 3 มีอยู่ร้อยละ 92.8 ซึ่งกล่าวได้ว่าในเรื่องของการใช้สวนซิมนี้ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจมีผลต่อการก่อให้เกิดลักษณะของชาวนาที่ไม่ผ่านจากชั้นของการประเมินผลมาสู่ชั้นของการทดลองได้สูง

ในลำดับขั้นสุดท้าย คือ ชั้นของการยอมรับนั้นปรากฏว่าชาวนาเกือบทั้งหมดที่ผ่านชั้นของการทดลองมาแล้วจะมาสู่ชั้นของการยอมรับดังจะเห็นได้จากกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 มีจำนวนชาวนาที่ผ่านจากชั้นของการทดลองมาสู่ชั้นของการยอมรับ

ร้อยละ 100 หรือทั้งหมด ในกลุ่ม 3 มีลดลงไปเพียง 1 รายเท่านั้น หรือคิดเป็น อัตราส่วนของผู้ที่มานจากระดับกลางมาสู่ชั้นยอมรับร้อยละ 97.9 สำหรับชาวนาที่ไม่ ผ่านจากระดับของการทดลองมาสู่การยอมรับปฏิบัตินั้น จากการศึกษารายละเอียดของ คำตอบปรากฏว่าชาวนาผู้นี้เคยทดลองใช้แต่ต่อมาสวมเต็มและไม่มีสถานที่ ๆ จะสร้าง อีกก็เลยเลิกใช้

จากการพิจารณาลำดับชั้นของการยอมรับการใช้สวมซึมของชาวนาในทั้ง 3 กลุ่มที่ผ่านมาสู่ชั้นต่าง ๆ นั้น สามารถนำมาสรุปเป็นลักษณะของการยอมรับหรือไม่ ยอมรับการใช้สวมซึมได้ดังตารางที่ 43

ตารางที่ 43 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและ ลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับการใช้สวมซึม

ลักษณะการยอมรับ	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	รวม
ยอมรับ	61.43 (43)	25.61 (21)	57.50 (46)	47.41 (110)
ไม่ยอมรับ	38.57 (27)	74.39 (61)	42.50 (34)	52.59 (122)
รวม	100.00 (70)	100.00 (82)	100.00 (80)	100.00 (232)

จากตารางพบว่าในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3 ชาวนามีลักษณะการยอมรับที่สูงกว่าการไม่ยอมรับ แต่ในกลุ่ม 2 มีลักษณะที่เป็นตรงกันข้าม คือ มีลักษณะของการไม่ยอมรับสูงกว่าลักษณะของการยอมรับ

ในกลุ่ม 1 ชาวนามีลักษณะการยอมรับการใช้ส้วมซึมมีจำนวนสูงกว่าชาวนามที่ไม่ยอมรับคิดเป็นอัตราส่วนประมาณ 1.6 : 1 ในกลุ่ม 2 ชาวนามที่ยอมรับมีน้อยกว่าไม่ยอมรับเป็นอัตราส่วน 1 : 2.9 และในกลุ่ม 3 มีอัตราส่วนของชาวนามที่ยอมรับการใช้ส้วมซึมกับไม่ยอมรับมีลักษณะใกล้เคียงกัน คือ 1.3 : 1 จากลักษณะดังกล่าวจึงเห็นได้ว่าคล้ายคลึงกับลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับการใช้พื้นที่ขี้วัวที่ถล่มมาในบทที่ 5

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะของการยอมรับในแต่ละกลุ่มแล้วพบว่ากลุ่ม 1 มีลักษณะของการยอมรับที่สูงที่สุด คือ ร้อยละ 61.4 กลุ่ม 3 มาเป็นที่ 2 คือ ร้อยละ 57.5 แต่ละกลุ่ม 2 น้อยที่สุดเพียงร้อยละ 25.6 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงว่ากลุ่มเกษตรกรมีแนวโน้มในการยอมรับที่สูงกว่า แต่จากการพิสูจน์คุณค่าความสัมพันธ์ของลักษณะการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส้วมซึมของชาวนามในทั้ง 3 กลุ่มด้วยวิธีการทางสถิติ³³ พบว่าลักษณะของการยอมรับหรือไม่ยอมรับในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3 ไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ แต่ในระหว่างกลุ่ม 1 กับกลุ่ม 2 และกลุ่ม 2 กับกลุ่ม 3 มีลักษณะของการยอมรับที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ในลักษณะเช่นนี้จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรจะมีส่วนช่วยให้เกิดลักษณะการยอมรับ

χ^2	กลุ่ม 1 และ 2	= 19.86	P = .001	d.f. = 1
χ^2	กลุ่ม 1 และ 3	= .105	P = .005	d.f. = 1
χ^2	กลุ่ม 2 และ 3	= 16.98	P = .001	d.f. = 1

ของใหม่ค่านสุภาพอนามัยซึ่งแตกต่างไปกว่าการไม่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร เพราะกลุ่ม 3 ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรก็มีลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับเป็นอัตราส่วนที่ไม่แตกต่างกันกับกลุ่ม (ซึ่งเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร) อย่างสำคัญ ผิดกับเรื่องการใช้ปุ๋ยเคมีในการทำนาที่แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญของชาวนาที่เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรกับที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรดังได้กล่าวไว้ในบทที่ 3

ในการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ของชาวนาที่มีท่าทีต่อการมองโลกหรือโลกทัศน์ (World View) ในแบบที่ยึด Traditional หรือ Rational ในการตัดสินใจนั้น พบว่ามีลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับดังต่อไปนี้

ตารางที่ 44 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามท่าทีของการมองโลกในแบบ Traditional และ Rational กับลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ส่วนผสม

ลักษณะการยอมรับ	Traditional	Rational	รวม
ยอมรับ	50.00 (59)	60.22 (56)	54.50 (115)
ไม่ยอมรับ	50.00 (59)	39.78 (37)	45.50 (96)
รวม	100.00 (118)	100.00 (93)	100.00 (211)

ข้อมูลทั้งหมด 211

จากตารางที่ 44 พบว่าชวานาในแบบที่กระทำสิ่งต่าง ๆ โดยใช้ความเชื่อเก่า ๆ หรือประเพณีเป็นหลักในการตัดสินใจกระทำซึ่งเรียกว่า Traditional นั้น มีลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับในอัตราส่วนที่เท่า ๆ กันคือ 1 : 1 แต่ในชวานาที่เป็นแบบ Rational ซึ่งใช้เหตุผล ในการตัดสินใจกระทำมีลักษณะของการยอมรับที่สูงกว่าลักษณะของการไม่ยอมรับในอัตราส่วน 1.5 : 1 ซึ่งมีแนวโน้มที่สูงกว่าลักษณะของการยอมรับของชวานาในแบบ Traditional แต่ความแตกต่างไม่ม่นัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อนำกลุ่มของชวานาในทั้ง 3 แบบเข้ามาพิจารณาประกอบด้วย จากตารางที่ 45 ปรากฏว่าชวานาในกลุ่ม 1 ทั้งแบบที่เป็น Traditional และ Rational ต่างก็มีลักษณะการยอมรับสูงกว่าการไม่ยอมรับทั้ง 2 แบบ แต่อัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับชวานาในกลุ่ม 1 ที่เป็นแบบ Rational สูงกว่าแบบ Traditional คือ ชวานาแบบ Rational มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับเป็น 2.4 : 1 แต่ชวานาแบบ Traditional มีอัตราส่วนดังกล่าวเพียง 1.2 : 1 เท่านั้น ซึ่งแตกต่างกันอย่างสำคัญ

ในกลุ่ม 2 ชวานาที่เป็นแบบ Traditional และ Rational นั้น มีลักษณะของการยอมรับต่ำกว่าการไม่ยอมรับเหมือนกัน แต่ชวานาที่เป็นแบบ Rational มีแนวโน้มในการยอมรับที่สูงกว่า คือ ชวานาในแบบ Traditional มีลักษณะการยอมรับต่อไม่ยอมรับในอัตราส่วนประมาณ 1 : 2.2 ชวานาแบบ Rational มีลักษณะการยอมรับต่อการไม่ยอมรับดังกล่าวในอัตราส่วน 1 : 1.6 ซึ่งเป็นไปตามข้อสันนิษฐานที่ว่าชวานาที่เป็นแบบ Rational ควรจะมีลักษณะการยอมรับที่สูงกว่าชวานาในแบบ Traditional

น่าสังเกตว่าในกลุ่ม 3 ชวานาในทั้ง 2 แบบมีลักษณะการยอมรับที่ไม่แตกต่างกันอย่างสำคัญ แต่พวก Traditional กลับมีลักษณะการยอมรับมากกว่าพวก Rational เสียด้วยซ้ำไป กล่าวคือชวานาในกลุ่มที่เป็นแบบ Traditional มี

ตารางที่ 45 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามท่าทีต่อการมองโลกในแบบ Traditional หรือ Rational กับลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ส้วมซึม

ลักษณะการยอมรับ	กลุ่ม 1			กลุ่ม 2			กลุ่ม 3		
	Traditional	Rational	รวม	Traditional	Rational	รวม	Traditional	Rational	รวม
ยอมรับ	56.25 (18)	70.59 (24)	63.64 (42)	30.61 (15)	38.46 (10)	33.33 (25)	70.27 (26)	66.67 (22)	68.57 (48)
ไม่ยอมรับ	43.75 (14)	29.41 (10)	36.36 (24)	69.39 (34)	61.54 (16)	66.67 (50)	29.73 (11)	33.33 (11)	31.43 (22)
รวม	100.00 (32)	100.00 (34)	100.00 (66)	100.00 (49)	100.00 (26)	100.00 (75)	100.00 (37)	100.00 (33)	100.00 (70)

อัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ 2.3 : 1 และชวานาแบบ Rational มีอัตราส่วนดังกล่าว 2 : 1 ซึ่งอัตราส่วนของการยอมรับของชวานาแบบ Traditional ใกล้เคียงกับลักษณะของการยอมรับของชวานาแบบ Rational ในกลุ่ม 1 อีกด้วย

เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบลักษณะของการยอมรับในทั้ง 3 กลุ่มจะพบว่าความแตกต่างมีเห็นได้ชัดแต่เพียงในกลุ่ม 1 เท่านั้น แสดงว่าการมองโลกแบบทันสมัย (โดยไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตร) ในตัวของมันเอง ไม่มีผลต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส่วซึม จำเป็นต้องอาศัยการให้ความรู้และการชักจูงในรูปของการจัดระเบียบองค์การอีกด้วย

เมื่อหันมาพิจารณาถึงจำนวนปีที่ชวานาในทั้ง 3 กลุ่มได้ยอมรับการใช้ส่วซึมมาจนถึงปัจจุบันนี้ว่าชวานาในกลุ่มใดจะมีการยอมรับการใช้ส่วซึมมานานแตกต่างกันหรือไม่นั้น ได้ผลดังตารางที่ 46

ตารางที่ 46 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ยอมรับการใช้ส่วซึม จำแนกตามกลุ่มและจำนวนปีที่ไ้จนถึงปัจจุบัน

จำนวนปีที่ไ้จนถึงปัจจุบัน	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	รวม
1 - 2 ปี	27.91 (12)	61.90 (13)	13.06 (6)	28.18 (31)
3 - 4 ปี	34.88 (15)	14.28 (3)	52.17 (24)	38.18 (42)
5 - 6 ปี	13.95 (6)	19.06 (4)	23.91 (11)	19.09 (21)
7 - 8 ปี	11.63 (5)	4.76 (1)	8.69 (4)	9.09 (10)
9 - 10 ปี	11.63 (5)	-	2.17 (1)	5.46 (6)
รวม	100.00 (43)	100.00 (21)	100.00 (46)	100.00 (110)

เกี่ยวกับจำนวนปีที่ชวานายอมรับการไ้ส่วมซึ่มมานานและมีจำนวนสูงสุดนั้น ในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3 มีลักษณะเหมือนกัน คือ อยู่ในจำนวนของผู้ที่ยอมรับมานาน 3 - 4 ปี ในกลุ่ม 1 มีร้อยละ 34.8 กลุ่ม 3 ร้อยละ 52.1 ในกลุ่ม 3 นั้น จำนวนปีที่ชวานายอมรับการไ้ส่วมมากที่สุด คือ จำนวนปีที่ไ้มานาน 1 - 2 ปี มีสูงถึงร้อยละ 61.9 การที่ชวานาในกลุ่ม 2 มีลักษณะของการยอมรับการไ้ส่วมซึ่มมานานในช่วงระยะ 1 - 2 ปี มากที่สุดนั้นอาจจะเนื่องมาจากภายในระยะเวลา 2 ปี ที่ผ่านมานี้ กรมอนามัยได้จัดส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปดำเนินการชักชวนและแนะนำให้ชวานาในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 ยอมรับการไ้ส่วมซึ่มในการขับถ่ายขี้ก้ได้ เมื่อพิจารณารายละเอียดของชวานาที่ยอมรับการไ้ส่วมซึ่มมานาน 1 - 2 ปี พบว่าได้รับคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ของฝ่ายอนามัยสูงถึงร้อยละ 69.2 ซึ่งมากกว่ายอมรับเพราะลักษณะอื่น ๆ ในกลุ่ม 1 ก็มีลักษณะเช่นเดียวกัน คือ ชวานาที่ยอมรับการไ้ส่วมซึ่มมานาน 1 - 2 ปี นั้น เนื่องมาจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยสูงร้อยละ 63.6 มากกว่าลักษณะอื่น ๆ เช่นกัน ซึ่งรายละเอียดของสิ่งที่ทำให้เกิดการยอมรับการไ้ส่วมซึ่มขึ้นนั้นจะได้พิจารณาอีกครั้งในตอนท้ายบท

ในเรื่องการยอมรับการไ้ส่วมซึ่มนี้ไม่อาจจะกล่าวได้ว่ากลุ่มเกษตรกรจะมีส่วนช่วยให้เกิดลักษณะของการยอมรับที่แตกต่างไปจากกลุ่มอื่น ๆ เพราะเมื่อพิจารณาถึงแหล่งที่ทราบข่าวในตารางที่ 41 และผู้ที่ก่อให้เกิดการยอมรับในตารางที่ 5 ไม่พบว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายเกษตร หรือสมาชิกในกลุ่มเกษตรกรมีบทบาทเข้ามาเกี่ยวข้องเลย เมื่อเปรียบเทียบกับระยะเวลาที่ได้ยอมรับการไ้ส่วมซึ่มมาจนถึงปัจจุบัน ก็ปรากฏว่ามีชวานาที่มีจำนวนปีของการไ้ส่วมซึ่มก่อนที่จะมีการจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรในกลุ่ม 1 มีอยู่ร้อยละ 27.9 และในกลุ่ม 2 ร้อยละ 5 จึงกล่าวได้ว่ากลุ่มเกษตรกรไม่มีบทบาทต่อการก่อให้เกิดลักษณะของการยอมรับที่เร็วกว่าในกลุ่มอื่น ๆ

ในการพิจารณาถึงปัจจัยที่อาจมีผลต่อลักษณะของการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส้วมซึมที่จะกล่าวต่อไปนี้ จะวิเคราะห์ในแง่ระดับอายุของชาวนาที่เป็นหัวหน้าครัวเรือนในแต่ละกลุ่มว่าระดับอายุของชาวนาที่แตกต่างกันในแต่ละกลุ่มจะมีลักษณะของการยอมรับหรือไม่ยอมรับแตกต่างกันหรือไม่อย่างไร

จากตารางที่ 47 พบว่าในกลุ่ม 1 ชาวนาที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี นั้นมีลักษณะการยอมรับต่ำกว่าไม่ยอมรับคิดเป็นอัตราส่วน $1 : 2.5$ แต่เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการยอมรับของชาวนาที่อยู่ในวัยกลางคน คือ ชาวนาที่มีอายุตั้งแต่ 36 - 50 ปี นั้นมีลักษณะของการยอมรับสูงกว่าการไม่ยอมรับคิดเป็นอัตราส่วน $2.4 : 1$ ซึ่งมีลักษณะที่ตรงกันข้ามกับลักษณะการยอมรับของชาวนาในกลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี สำหรับชาวนาที่อยู่ในวัยสูงอายุพบว่ายังมีลักษณะการยอมรับสูงกว่าไม่ยอมรับแต่ไม่มีอัตราส่วนที่แตกต่างกันมากนักเพียง $1.4 : 1$ เท่านั้น

ในกลุ่ม 2 ชาวนาที่อยู่ในวัยต่าง ๆ กันมีลักษณะของการยอมรับต่ำกว่าการไม่ยอมรับทั้งสิ้น และมีอัตราส่วนของการยอมรับสูงสุดในบรรดาชาวนาที่อยู่ในวัยต่ำกว่า 35 ปี คือ มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ $1 : 2.4$ ในบรรดาชาวนาที่มีอายุระหว่าง 36 - 50 ปี มีอัตราส่วน $1 : 3$ และในชาวนาที่อยู่ในวัยสูงอายุน้อยที่สุดมีปฏิกิริยาประมาณ $1 : 3.3$

ในชาวนาในกลุ่มที่ 3 นั้น ปรากฏว่าชาวนาในทุกุระกัยอายุมีลักษณะการยอมรับสูงกว่าไม่ยอมรับเหมือนกันและมีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับการใช้ส้วมซึมสูงสุดในชาวนาในกลุ่มที่อยู่ในวัยสูงอายุ คือ $1.8 : 1$ ส่วนในบรรดาชาวนาที่อยู่ในวัยกลางคนและวัยหนุ่มที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี นั้น มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับเป็น $1.2 : 1$ และ $1.1 : 1$ ตามลำดับ

จากลักษณะดังกล่าวจะพบว่าชาวนาซึ่งอยู่ในระดับอายุต่าง ๆ ในแต่ละกลุ่มนั้นมีลักษณะของการยอมรับและไม่ยอมรับที่แตกต่างกันไป จึงกล่าวได้ว่าระดับอายุไม่ได้มีผลต่อการยอมรับการใช้ส้วมซึมของชาวนาในทั้ง 3 กลุ่ม การที่มีลักษณะที่แตก

ตารางที่ 47 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและระดับอายุกับลักษณะการยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ส้วมซึม

ระดับอายุ	กลุ่ม 1			กลุ่ม 2			กลุ่ม 3		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม
ต่ำกว่า 35 ปี	28.57 (2)	71.43 (5)	100.00 (7)	29.17 (7)	70.83 (17)	100.00 (24)	53.33 (16)	46.67 (14)	100.00 (30)
35 - 50 ปี	70.97 (22)	29.03 (9)	100.00 (31)	25.00 (8)	75.00 (24)	100.00 (32)	55.56 (15)	44.44 (12)	100.00 (27)
51 ปีขึ้นไป	59.38 (19)	40.62 (13)	100.00 (32)	23.08 (6)	76.92 (20)	100.00 (26)	65.22 (15)	34.78 (8)	100.00 (23)
รวม	61.43 (43)	38.57 (27)	100.00 (70)	25.61 (21)	74.39 (61)	100.00 (82)	57.50 (46)	42.50 (34)	100.00 (80)

ต่างกันอาจเป็นเพราะลักษณะส่วนตัวอย่างอื่นของชวานาในกลุ่มหรือปัจจัยอื่น ๆ ที่จะพิจารณาต่อไป

ปัจจัยประการต่อไปที่จะพิจารณาว่ามีความสัมพันธ์ต่อการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส่วมซึม คือ ขนาดของสมาชิกในครัวเรือน โดยแบ่งขนาดของครัวเรือนออกเป็น 3 ขนาดด้วยกัน คือ ครัวเรือนขนาดเล็กซึ่งมีสมาชิกภายในครัวเรือนระหว่าง 1 - 4 คน ครัวเรือนขนาดกลางมีสมาชิกระหว่าง 5 - 7 คน และครัวเรือนขนาดใหญ่มีสมาชิกตั้งแต่ 8 คนขึ้นไป ผู้ศึกษาสันนิษฐานไว้ว่าครัวเรือนขนาดเล็กมีลักษณะการยอมรับที่สูงกว่าครัวเรือนขนาดใหญ่ ซึ่งจากการวิเคราะห์ที่ได้ผลดังตารางที่ 48

จากตารางพบว่าในกลุ่ม 1 ชวานาที่มีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนระหว่าง 1 - 4 คน ไม่มีความแตกต่างกันในลักษณะของการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส่วมซึม คือ มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ 1 : 1 ชวานาที่มีขนาดครัวเรือนปานกลางมีอัตราส่วนดังกล่าว 1.4 : 1 และในครัวเรือนขนาดใหญ่มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับสูงสุด คือ 2.3 : 1 จะเห็นได้ว่าครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่ในกลุ่ม 1 มีแนวโน้มในการก่อให้เกิดลักษณะของการยอมรับสูงกว่าครอบครัวขนาดปานกลางหรือขนาดเล็ก

ในกลุ่ม 2 ชวานาที่มีสมาชิกในครัวเรือนน้อยมีลักษณะการยอมรับที่ค่าที่สุดเพียงร้อยละ 5.2 คิดเป็นอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ 1 : 18 ครัวเรือน ขนาดกลางมีลักษณะการยอมรับที่ต่ำกว่าการไม่ยอมรับในอัตราส่วน 1 : 2.1 และในครัวเรือนขนาดใหญ่มีลักษณะของการยอมรับต่อไม่ยอมรับมีอัตราส่วนใกล้เคียงกับชวานาที่มีครัวเรือนขนาดปานกลาง คือ 1 : 2.2 ในกลุ่ม 2 อาจกล่าวได้ว่าครัวเรือนที่มีขนาดปานกลางหรือใหญ่มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดลักษณะของการยอมรับที่สูงกว่าครัวเรือนที่มีขนาดเล็ก

ตารางที่ 48 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและขนาดของสมาชิกในครัวเรือนกับ
ลักษณะการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้สามชั้น

ขนาดสมาชิกใน ครัวเรือน	กลุ่ม 1			กลุ่ม 2			กลุ่ม 3		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม
1 - 4 คน	50.00 (8)	50.00 (8)	100.00 (16)	5.26 (1)	94.74 (18)	100.00 (19)	46.15 (6)	53.85 (7)	100.00 (13)
5 - 7 คน	59.26 (16)	40.74 (11)	100.00 (27)	32.35 (11)	67.65 (23)	100.00 (34)	51.52 (17)	48.48 (16)	100.00 (33)
8 คนขึ้นไป	70.37 (19)	29.63 (8)	100.00 (27)	31.03 (9)	68.97 (20)	100.00 (29)	67.65 (23)	32.35 (11)	100.00 (34)
รวม	61.43 (43)	38.57 (27)	100.00 (70)	25.61 (21)	74.39 (61)	100.00 (82)	57.50 (46)	42.50 (34)	100.00 (80)

ในกลุ่ม 3 ชาวานาที่มีครัวเรือนขนาดเล็กนั้นมีลักษณะของการยอมรับต่ำกว่า การไม่ยอมรับในอัตราส่วน 1 : 1.1 ในครัวเรือนของชาวานาที่มีขนาดปานกลางใน กลุ่มนี้ก็มีลักษณะของการยอมรับสูงกว่าไม่ยอมรับ เช่นเดียวกับในกลุ่ม 1 คือ มีอัตรา ส่วน 1.1 : 1 ในชาวานาที่มีครัวเรือนขนาดใหญ่ก็พบว่ามีลักษณะของการยอมรับสูงสุดใน บรรดาชาวานาที่มีขนาดของสมาชิกภายในครัวเรือนทั้ง 3 ขนาด คือมีอัตราส่วนของการ ยอมรับต่อการไม่ยอมรับ 2.1 : 1

จากลักษณะดังกล่าวในทั้ง 3 กลุ่มพบว่า มีลักษณะที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือชาวานาที่มีจำนวนสมาชิกภายในครัวเรือนต่ำกว่า 4 คน ลงไปจะมีการยอมรับการใช้ส้วม ชิม่น้อย และค่อย ๆ เพิ่มขึ้นในครัวเรือนของชาวานาที่มีขนาดปานกลาง คือ มีสมาชิก 5 - 7 คน และจะมีลักษณะของการยอมรับสูงสุดในบรรดาชาวานาที่มีสมาชิกในครัว เรือนตั้งแต่ 8 คน ขึ้นไป เหมือนกันในทั้ง 3 กลุ่ม แต่ละกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3 อัตรา ส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับที่ใกล้เคียงกันไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ จึงอาจสรุปได้ว่าครัวเรือนที่มีขนาดใหญ่มีแนวโน้มที่จะยอมรับการใช้ส้วมชิมสูงกว่าครัวเรือน ขนาดเล็ก

ปัจจัยที่จะพิจารณาเกี่ยวกับลักษณะการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส้วมชิม ต่อจากขนาดของครัวเรือนก็คือปัจจัยที่เกี่ยวกับคนเศรษฐกิจ คือขนาดที่ดินที่ใช้ใน การทำนา ผลของการพิจารณาปรากฏดังตารางที่ 49 ผู้ศึกษาได้พบว่าในกลุ่ม 1 ชาวานาที่มีขนาดที่ทำนายน้อยกว่า 10 ไร่ มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อการไม่ยอมรับ 1.3 : 1 ในชาวานาที่มีขนาดที่ดินปานกลางมีอัตราส่วนดังกล่าว 1.5 : 1 และชาวานาที่มีขนาดที่ดินมากมีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ 1.5 : 1 ซึ่งจะเห็นได้ว่าชาวานาที่มีขนาดที่ดินต่างกันไม่ได้มีลักษณะของการยอมรับที่แตกต่างกันอย่างสำคัญ

ในกลุ่ม 2 ชาวานาที่มีขนาดที่ดินต่าง ๆ กันนั้นมีลักษณะของการยอมรับ น้อยกว่าการไม่ยอมรับเหมือนกัน แต่มีแนวโน้มของการยอมรับที่สูงในชาวานาที่มีขนาด

ตารางที่ 49 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและขนาดที่ดินที่ใช้ในการทำนา กับ
ลักษณะการยอมรับและไม่ยอมรับการใช้ส่ววมชื้น

ขนาดที่ดินที่ใช้ ทำนา	กลุ่ม 1			กลุ่ม 2			กลุ่ม 3		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม
1 - 10 ไร่	57.14 (8)	42.86 (6)	100.00 (14)	27.78 (10)	72.22 (26)	100.00 (36)	44.83 (13)	55.17 (16)	100.00 (29)
11 - 30 ไร่	63.16 (24)	36.84 (14)	100.00 (38)	20.59 (7)	79.41 (27)	100.00 (34)	61.90 (26)	38.10 (16)	100.00 (42)
31 ไร่ขึ้นไป	61.11 (11)	38.89 (7)	100.00 (18)	33.33 (4)	66.67 (8)	100.00 (12)	77.78 (7)	22.22 (2)	100.00 (9)
รวม	61.43 (48)	38.57 (22)	100.00 (70)	25.61 (21)	74.39 (61)	100.00 (82)	57.50 (46)	42.50 (34)	100.00 (80)

ข้อมูลทั้งหมด 232

เนื้อที่ต่อครองมาก คือ มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ 1 : 2 ชาวนาที่มีขนาดเนื้อที่ต่อครองน้อย 1 : 2.6 และชาวนาที่มีขนาดเนื้อที่ปานกลางมีการยอมรับต่ำสุด คือ 1 : 3.8

ในกลุ่ม 3 นั้น อัตราส่วนของการยอมรับต่อการไม่ยอมรับของชาวนาในกลุ่มที่มีขนาดเนื้อที่ต่อครองน้อยมีอยู่ 1 : 1.2 และเพิ่มมากขึ้นในชาวนาที่มีขนาดเนื้อที่ต่อครองปานกลาง คือ มีอัตราส่วนของการยอมรับต่อไม่ยอมรับ 1.6 : 1 และมากที่สุดในการบรรดาชาวนาที่มีขนาดเนื้อที่ต่อครองใหญ่มีอัตราส่วนดังกล่าว 3.5 : 1

ในการพิจารณาเปรียบเทียบขนาดที่ดินที่ใช้ในการทำนาของชาวนาทั้ง 3 กลุ่ม พบว่าในกลุ่ม 1 ลักษณะของการยอมรับไม่มีความแตกต่างกันในบรรดาชาวนาที่มีขนาดที่ดินต่าง ๆ แต่ในกลุ่ม 2 และ 3 มีลักษณะที่แตกต่างกัน โดยจะมีลักษณะการยอมรับของชาวนาที่มีขนาดที่ดินใหญ่ สูงกว่าชาวนาที่มีขนาดที่ดินเล็ก ทำให้สรุปความเห็นได้ว่าขนาดของที่ดินที่ต่อครองไม่มีบทบาทสำคัญในการยอมรับหรือไม่ยอมรับการใช้ส่ววมซึม

ปัจจัยประการสุดท้ายที่จะประกอบการศึกษาลักษณะของการยอมรับการใช้ส่ววมซึมก็คือ ทศนคติของชาวนาที่มีต่อข้อความที่กำหนดขึ้นว่า "การใช้ส่ววมซึมเป็นเรื่องที่ยุ่งยากและไม่มีความจำเป็นสำหรับชาวนาอย่างพวกเรา" โดยให้ชาวนาแสดงทัศนคติหรือความรู้สึกนึกคิดของตนเองว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย หรือไม่แน่ใจ ซึ่งในเรื่องของการวิเคราะห์จะเปลี่ยนความหมายของคำตอบไปในทางตรงกันข้าม คือ ที่ตอบว่าเห็นด้วยกับข้อความในการวิเคราะห์จะหมายถึงชาวนาที่ไม่เห็นด้วยว่าการใช้ส่ววมซึมมีประโยชน์และผู้ที่ตอบว่าไม่เห็นด้วยในแบบสอบถามในการวิเคราะห์จะหมายถึงผู้ที่เห็นด้วยว่าการใช้ส่ววมซึมมีประโยชน์ ผลของการวิเคราะห์คำตอบปรากฏอยู่ในตารางที่ 50 (ซึ่งไม่นำกลุ่มมาพิจารณาด้วย) ปรากฏว่าชาวนาส่วนใหญ่มีการปฏิบัติและความรู้สึกนึกคิดที่สอดคล้องกันกล่าวคือ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยจะมีลักษณะการยอมรับที่ต่ำกว่าการไม่ยอมรับคิดเป็นอัตราส่วน 1 : 2.4 และชาวนา

ตารางที่ 50 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามสัมพันธ
 ะหว่างทัศนคติที่มีต่อการใช้ส้วมซึมและลักษณะการยอมรับ
 รับหรือไม่ยอมรับ

ทัศนคติ	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม
เห็นด้วย	59.86 (85)	40.14 (57)	100.00 (142)
ไม่เห็นด้วย	29.17 (21)	70.83 (51)	100.00 (72)
ไม่แน่ใจ	22.22 (4)	77.78 (14)	100.00 (18)
รวม	47.41 (110)	52.59 (122)	100.00 (232)

ข้อมูลทั้งหมด 232

ที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยจะมีลักษณะของการยอมรับสูงกว่าการไม่ยอมรับคือเป็นอัตราส่วน 1.5 : 1 สำหรับชาวนาที่ยังไม่แน่ใจว่าการใช้ส่วมซิมจะก่อให้เกิดประโยชน์จริงหรือไม่มีแนวโน้มที่จะไม่ยอมรับสูงกว่าการยอมรับดังจะเห็นได้จากอัตราส่วนของชาวนาที่ไม่แน่ใจ ซึ่งมีลักษณะของการยอมรับต่อไม่ยอมรับเป็น 1 : 3.5

จากตัวเลขดังกล่าวจะพบว่าชาวนาที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยว่าการใช้ส่วมซิมนั้นมีประโยชน์ มีลักษณะของการยอมรับสูงสุด ซึ่งก็เป็นไปตามสามัญสำนึก แต่ที่น่าสนใจกว่าจำนวนผู้ที่เห็นด้วยแต่ไม่ยอมรับสูงมาก คือ ร้อยละ 40.1 ซึ่งเมื่อพิจารณาถึงรายละเอียดของผู้ที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยแต่ไม่ยอมรับแล้วพบว่าเนื่องมาจากปัจจัยด้านเงินทุนที่จะใช้สร้างส่วมมีสูงสุด คือ ร้อยละ 80.7 ไม่ยอมรับเพราะขาดน้ำและเงินทุนร้อยละ 3.5 ซึ่งทั้งนี้อาจเป็นเพราะฐานทางเศรษฐกิจของชาวนาโดยทั่วไปต่ำจึงเป็นอุปสรรคอย่างสำคัญต่อการยอมรับแม้ว่าจะมีทัศนคติแบบเห็นด้วยก็ตาม ชาวนาที่มีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วย มีลักษณะการยอมรับต่ำกว่าการไม่ยอมรับ และผู้ที่ยอมรับในกลุ่มของชาวนาที่มีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วยก็มีจำนวนน้อยกว่าชาวนามีการยอมรับในกลุ่มของพวกที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยถึงร้อยละ 30.6 (59.86 - 29.17) สำหรับชาวนาที่มีทัศนคติแบบไม่แน่ใจ" นั้นมีแนวโน้มไปในทางลักษณะการไม่ยอมรับมากกว่าที่จะยอมรับ

เมื่อนำกลุ่มทั้ง 3 เข้ามาพิจารณาดูว่าจะมีลักษณะการยอมรับหรือไม่ยอมรับที่แตกต่างกันหรือไม่นั้น ได้ผลดังตารางที่ 51 จากตารางจะพบว่าชาวนาในกลุ่ม 1 และกลุ่ม 3 ชาวนาที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยแต่มีลักษณะของการไม่ยอมรับแตกต่างกันไม่มากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรไม่มีผลโดยตรงในเรื่องนี้

น่าสนใจกว่าในกลุ่มที่ 2 ชาวนาที่มีทัศนคติในแบบต่าง ๆ มีลักษณะของการยอมรับการใช้ส่วมซิมต่ำกว่าลักษณะของการไม่ยอมรับ แม้กระทั่งผู้ที่เห็นด้วยแต่ไม่ยอมรับก็มีมากจนน่าศึกษาในรายละเอียดกว่าทำไมจึงเป็นอย่างนั้น จากการตรวจ

ตารางที่ 51 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและทัศนคติที่มีต่อการยอมรับการใช้
 ส่วนร่วมกับลักษณะการยอมรับหรือไม่ยอมรับปฏิบัติ

ทัศนคติต่อการ ใช้ส่วนร่วม	กลุ่ม 1			กลุ่ม 2			กลุ่ม 3		
	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม	ยอมรับ	ไม่ยอมรับ	รวม
เห็นกาย	73.92 (34)	26.08 (12)	100.00 (46)	38.10 (16)	61.90 (26)	100.00 (42)	64.82 (35)	35.18 (19)	100.00 (54)
ไม่เห็นกาย	45.00 (9)	55.00 (11)	100.00 (20)	12.50	87.50	100.00 (32)	40.00 (8)	60.00 (12)	100.00 (20)
ไม่แน่ใจ	-	100.00 (4)	100.00 (4)	12.50 (1)	87.50 (7)	100.00 (8)	50.00 (3)	50.00 (3)	100.00 (6)
รวม	61.43 (43)	38.57 (27)	100.00 (70)	25.61 (21)	74.39 (61)	100.00 (82)	57.50 (46)	42.50 (34)	100.00 (80)

สอบในชั้นนี้ได้พบว่าชาวานาในกลุ่ม 2 ที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยแต่ไม่ยอมรับการใช้ส่วมซึ่มนั้น เนื่องมาจากสาเหตุทางงานเศรษฐกิจ คือ เงินทุนร้อยละ 84.6 ซึ่งสูงสุด รองลงไปเป็นสาเหตุจากการขาดน้ำและเงินทุนร้อยละ 7.6 และยังมีสถานที่กว้างขวางอยู่ร้อยละ 7.6 เช่นเดียวกัน ซึ่งจะเห็นได้ว่าปัจจัยทางเศรษฐกิจเป็นอุปสรรคที่สำคัญในการจะก่อให้เกิดการยอมรับการใช้ส่วมซึ่มขึ้นในหมู่ของชาวานา

เมื่อเปรียบเทียบทัศนคติและลักษณะการยอมรับหรือไม่ยอมรับของชาวานาในทั้ง 3 กลุ่ม แล้วจึงลงความเห็นได้ว่าไม่มีลักษณะที่แตกต่างกันอย่างสำคัญ (คือชาวานาที่มีทัศนคติแบบเห็นด้วยว่าการใช้ส่วมซึ่มนั้นมีประโยชน์ อัตราส่วนของการยอมรับสูงสุดในทุกกลุ่ม และชาวานาที่มีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วยว่าการใช้ส่วมซึ่มเป็นผลดี มีอัตราส่วนของการยอมรับที่น้อยและต่ำกว่าลักษณะของการยอมรับซึ่งเป็นไปตามหลักความจริง)

เมื่อมาพิจารณาถึงสาเหตุของชาวานาที่ไม่ยอมรับการใช้ส่วมซึ่มว่าเป็นเพราะอะไรนั้น จากตารางที่ 52 พบว่าสาเหตุส่วนใหญ่ในทั้ง 3 กลุ่มที่ไม่ยอมรับการใช้ส่วมซึ่มนั้น เนื่องมาจากฐานะทางเศรษฐกิจที่ยากจนสูงสุด คือ ในกลุ่ม 1 ไม่ยอมรับเพราะขาดเงินทุนร้อยละ 74 กลุ่ม 2 ร้อยละ 80.3 และกลุ่ม 3 ร้อยละ 73.5 ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการยอมรับการใช้ส่วมซึ่มนั้นจำเป็นต้องใช้เงินในการก่อสร้างประมาณ 200 - 300 บาท ซึ่งเงินจำนวนนี้นับว่าเป็นจำนวนเงินที่มากสำหรับชาวานาในภาคอีสานซึ่งมีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำ สำหรับสาเหตุอื่น ๆ ที่รองลงมาในกลุ่ม 1 คือ ไม่มีใครแนะนำร้อยละ 11.1 และในกลุ่ม 3 ร้อยละ 11.7 ชาวานาที่ไม่ยอมรับเพราะเห็นว่าไม่จำเป็นเนื่องจากตนเองยังมีสถานที่กว้างขวางเพื่อที่จะใช้ขับถ่ายไค้นั้นในกลุ่ม 1 มีอยู่ร้อยละ 7.4 และกลุ่ม 2 ร้อยละ 3.2 สำหรับผู้ที่ไม่ยอมรับเพราะเห็นว่าไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อะไรนั้นในกลุ่ม 1 มีอยู่ร้อยละ 3.7 กลุ่ม 2 ร้อยละ 8.2 และกลุ่ม 3 มีจำนวนใกล้เคียงกับกลุ่ม 2 คือ ร้อยละ 8.8 ปัญหาในเรื่องการขาดน้ำไม่ค่อยมีความสำคัญนัก มีอยู่น้อยไม่ถึง

ตารางที่ 52 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ไม่ยอมรับการใช้ส้วมซึม
จำแนกตามกลุ่มและสาเหตุของการไม่ยอมรับ

สาเหตุที่ไม่ใช้	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	รวม
ขาดน้ำ	-	6.50 (4)	2.94 (1)	4.10 (5)
ขาดเงินทุน	74.07 (20)	80.32 (49)	73.54 (25)	77.05 (94)
ไม่ได้รับประโยชน์	3.70 (1)	8.20 (5)	8.82 (3)	7.38 (9)
สถานที่กว้างอยู่	7.41 (2)	3.28 (2)	-	3.28 (4)
ไม่มีใครแนะนำ	11.12 (3)	-	11.76 (4)	5.74 (7)
ไม่เคยชิน	3.70 (1)	1.64 (1)	2.94 (1)	2.45 (3)
รวม	100.00 (27)	100.00 (61)	100.00 (34)	100.00 (122)

ร้อยละ 10 และมีสาเหตุที่ว่าไม่ยอมรับเพราะไม่เคยชินนั้นมีอยู่เพียงกลุ่มละ 1 ราย เท่านั้น ซึ่งไม่ถึงร้อยละ 5 และจากการพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติกับการไม่ยอมรับการใช้สวมซิม เนื่องมาจากสาเหตุที่ไม่เคยชินหรือคุ้นเคยของชาวนา ในทั้ง 3 รายนี้ ปรากฏว่ามีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วยเหมือนกันหมด

เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของการยอมรับว่าเนื่องจากอะไร จากตารางที่ 53 พบว่ามีลักษณะคล้ายคลึงกันกับเรื่องของการทราบข่าวในตารางที่ 41 คือ ชาวนาในทุกกลุ่มที่ยอมรับการใช้สวมซิมเพราะคำแนะนำจากเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยสูงสุด คือ กลุ่ม 1 ร้อยละ 53.4 กลุ่ม 2 ร้อยละ 57.1 และกลุ่ม 3 ร้อยละ 56.5 ลักษณะที่รองลงมา คือ การยอมรับเพราะการได้รับคำแนะนำจากกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้นำภายในชุมชนในกลุ่ม 1 มีร้อยละ 27.9 กลุ่ม 2 ร้อยละ 33.3 ในกลุ่ม 3 พัฒนาการเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำในการยอมรับมากเป็นอันดับ 2 คือ ร้อยละ 13 กำนันผู้ใหญ่บ้านลดลงมาเป็นอันดับ 3 ร้อยละ 10.8 สำหรับในกลุ่ม 1 นั้น พัฒนาการเป็นผู้ที่ให้คำแนะนำแล้วก่อให้เกิดลักษณะของการยอมรับนั้น มีอยู่ร้อยละ 20.9 กลุ่ม 2 ร้อยละ 14.2 การยอมรับที่เกิดขึ้นเนื่องจากความคิดของตนเองนั้น มีอยู่สูงในกลุ่ม 1 ร้อยละ 16.2 กลุ่ม 2 รองลงมา ร้อยละ 14.3 และกลุ่ม 3 ร้อยละ 8.7 ในกลุ่ม 3 ยังมีชาวนาที่ยอมรับเพราะได้รับคำแนะนำแตกต่างไปจากกลุ่ม 1 และกลุ่ม 2 อีก คือ ยอมรับเพราะแพทย์ประจำตำบลแนะนำร้อยละ 8.7

ชาวนาที่ยอมรับเพราะได้รับคำแนะนำจากหลาย ๆ ฝ่ายนั้น ในกลุ่ม 1 มีชาวนาที่ยอมรับเพราะคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัย กำนันผู้ใหญ่บ้านรวมกันร้อยละ 11.6 ในกลุ่ม 2 มีลักษณะกึ่งกลางร้อยละ 4.7 และชาวนาในกลุ่ม 2 ยังมีลักษณะของการยอมรับที่เกิดจากคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ฝ่ายอนามัยและกำนันผู้ใหญ่บ้านแนะนำร้อยละ 9.5 ในกลุ่ม 3 ไม่มีลักษณะกึ่งกลางเลย

เป็นที่น่าสังเกตว่าเพื่อนบ้านไม่มีผลต่อการยอมรับการใช้สวมซิมที่สำคัญเหมือนในเรื่องการใช้ปุ๋ยเคมีหรือพันธุ์ข้าวที่เพื่อนบ้านเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งต่อการก่อให้เกิดการยอมรับขึ้นสำหรับญาติพี่น้อง สื่อมวลชนยังมีลักษณะคล้ายคลึงกันในทั้ง 3 แบบ

ตารางที่ 53 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือนที่ยอมรับการใช้ส้วมซึม
จำแนกตามกลุ่มและปัจจัยที่ก่อให้เกิดการยอมรับ

ปัจจัยที่ทำให้ยอมรับ	กลุ่ม 1	กลุ่ม 2	กลุ่ม 3	รวม
1. อนามัยอำเภอแนะนำ	53.48 (23)	57.14 (12)	56.52 (26)	55.46 (61)
2. กำนันผู้ใหญ่บ้านแนะนำ	27.91 (12)	33.33 (7)	10.87 (5)	21.82 (24)
3. พัฒนาการแนะนำ	20.92 (9)	14.28 (3)	13.04 (6)	16.36 (18)
4. เพื่อนบ้านแนะนำ	2.33 (1)	-	-	0.91 (1)
5. ญาติพี่น้องแนะนำ	2.33 (1)	-	-	0.91 (1)
6. สื่อมวลชนแนะนำ	-	4.76 (1)	-	0.91 (1)
7. ความคิดของตนเอง	16.28 (7)	14.29 (3)	8.70 (4)	12.73 (14)
8. แพทย์ประจำตำบลแนะนำ	-	-	8.70 (4)	3.64 (4)
9. 1 + 2 แนะนำ	-	9.52 (2)	-	1.82 (2)
10. 1 + 2 + 3 แนะนำ	11.62 (5)	4.76 (1)	-	5.46 (6)
รวม ³⁴	43	21	46	110

ข้อมูลทั้งหมด 110

³⁴ จำนวนรวมเกิน 100% เนื่องจากพิจารณาถึงการยอมรับในหลายกรณี
รวมเข้าด้วยกัน

ในเรื่องที่เกี่ยวกับการรักษาพยาบาลของชาวนาในทั้ง 3 กลุ่มนั้นผู้ศึกษาไม่ได้ศึกษารายละเอียดมากนัก เนื่องจากมุ่งที่จะศึกษาถึงลักษณะการยอมรับการใช้ส่วมซึ่งมากกว่า ในเรื่องเกี่ยวกับวิธีการรักษาพยาบาลนั้นผู้ศึกษาได้ศึกษาโดยหาความสัมพันธ์ระหว่างทัศนคติของชาวนาที่มีต่อวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ โดยกำหนดข้อความเพื่อถามถึงความรู้สึกของชาวนาว่าเห็นด้วยกับวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่หรือไม่ แล้วพิจารณาคุณค่าตอบในเรื่องของการปฏิบัติเมื่อตนเองหรือสมาชิกในครัวเรือนเกิดเจ็บป่วยขึ้นมาจะมีวิธีการรักษาพยาบาลแบบไหน ดังตารางที่ 54

ในการศึกษาผู้ศึกษาได้รวมลักษณะของวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ว่าหมายถึงการไปรักษากับแพทย์แผนปัจจุบัน ตามโรงพยาบาล สถานีอนามัย หรือคลินิก วิธีการรักษาพยาบาลแบบเก่าหมายถึงการรักษาโดยใช้เวทย์มนต์ หรือใช้ยาจำพวกกลางบ้าน สมุนไพรต่าง ๆ ในการรักษา ซึ่งผู้ที่รักษาคอยวิธินั้นถือว่าเป็นผู้ไม่ยอมรับวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่

จากการศึกษาพบว่า ชาวนาส่วนใหญ่ไม่ว่าจะมีทัศนคติแบบที่เห็นด้วย, ไม่เห็นด้วย หรือไม่แน่ใจ ต่อวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ จะมีลักษณะของการยอมรับการรักษาพยาบาลด้วยวิธีการรักษาแบบใหม่สูงกว่าร้อยละ 80 ขึ้นไปทั้งหมด และอัตราส่วนของการยอมรับต่อการไม่ยอมรับก็ไม่แตกต่างกันมากนัก ซึ่งแสดงให้เห็นว่าชาวนาได้เห็นคุณค่าของการรักษาพยาบาลแบบใหม่ แม้ว่าตนเองจะมีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วยก็ตามก็ยังมีการยอมรับสูง ส่วนในกลุ่มของผู้ไม่ยอมรับนั้นชาวนาที่มีทัศนคติแบบไม่เห็นด้วยก็มีลักษณะของการไม่ยอมรับสูงกว่าชาวนาที่มีทัศนคติในแบบอื่น ๆ ในเรื่องการรักษาพยาบาลก็เป็นอีกเรื่องหนึ่งที่ทำให้เห็นว่าการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรไม่มีผลต่อการก่อให้เกิดลักษณะการยอมรับที่แตกต่างกับชาวนาที่ไม่ได้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่ม

ตารางที่ 54 อัตราส่วนร้อยละของหัวหน้าครัวเรือน จำแนกตามกลุ่มและทัศนคติของชาวนาที่มีต่อวิธีการ
รักษาพยาบาลแบบใหม่ กับลักษณะการยอมรับและไม่ยอมรับปฏิบัติ

ลักษณะการยอมรับ	กลุ่ม 1				กลุ่ม 2				กลุ่ม 3			
	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	รวม	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	รวม	เห็นด้วย	ไม่เห็นด้วย	ไม่แน่ใจ	รวม
ยอมรับ	93.75 (45)	92.86 (13)	100.00 (8)	94.29 (66)	100.00 (18)	84.91 (45)	90.91 (10)	89.02 (73)	100.00 (12)	91.11 (41)	82.61 (19)	90.00 (72)
ไม่ยอมรับ	6.25 (3)	7.14 (1)	-	5.71 (4)	-	15.09 (8)	9.09 (1)	10.98 (9)	-	8.89 (4)	17.39 (4)	10.00 (8)
รวม	100.00 (48)	100.00 (14)	100.00 (8)	100.00 (70)	100.00 (18)	100.00 (53)	100.00 (11)	100.00 (82)	100.00 (12)	100.00 (45)	100.00 (23)	100.00 (80)

ข้อมูลทั้งหมด 232

สำหรับลักษณะของการยอมรับที่มีอยู่ในชาวนาที่มีทัศนคติทุกแบบนั้น ก็มีแนวโน้มให้เห็นว่าผู้ที่มีทัศนคติแบบเห็นควายนั้นมีลักษณะของการยอมรับที่สูงกว่าชาวนาที่มีทัศนคติในแบบอื่น และชาวนาที่มีทัศนคติในแบบที่ไม่เห็นควายพิจารณาในลักษณะของการไม่ยอมรับโดยเฉพาะก็ปรากฏว่าผู้ที่ไม่เห็นควายมีอัตราส่วนของการไม่ยอมรับสูง ซึ่งเป็นไปตามหลักสามัญสำนึก

โดยสรุปในเรื่องทัศนคติของชาวนาต่อการรักษาพยาบาลนั้น ชาวนาที่มีทัศนคติในแบบต่าง ๆ จะมีการยอมรับการรักษาควยวิธีการรักษาพยาบาลแบบใหม่ที่สูงกว่า แต่ชาวนาที่มีทัศนคติแบบเห็นผลดีของการรักษาพยาบาลแบบใหม่จะมีแนวโน้มการยอมรับที่สูงกว่า ส่วนการรักษาพยาบาลแบบเก่านี้ผู้ที่มีทัศนคติแบบไม่เห็นควยว่าการรักษาพยาบาลแบบใหม่ให้ผลดีมีแนวโน้มในการรับปฏิบัติสูง

ในเรื่องของการยอมรับของใหม่คานสุขภาพอนามัยนั้น แหล่งที่ทราบข่าวก็เช่นเดียวกับในเรื่องของของใหม่คานเกษตรกรรม คือ เจ้าหน้าที่ ๆ รับผิดชอบเกี่ยวข้องในคานอนามัยเป็นแหล่งที่ให้ข่าวและให้คำแนะนำที่มีผลต่อการยอมรับสูงกว่าผู้นรองลงมาเป็นผู้นำภายในชุมชน แต่เพื่อนบ้านซึ่งเคยมีความสำคัญกลับไม่มีผลในเรื่องของการยอมรับการใหม่ของใหม่คานสุขภาพอนามัย กลุ่มเกษตรกรไม่ได้มีลักษณะของการยอมรับที่แตกต่างไปจากกลุ่ม 2 และ 3 ซึ่งไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกรเลย ซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่ใช่เจ้าหน้าที่ ๆ กลุ่มเกษตรกรก็ได้ ถึงแม้จะเห็นได้จากแหล่งที่ให้ข่าวและผู้ที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับไม่มีเจ้าหน้าที่ของฝ่ายเกษตรหรือกลุ่มเกษตรกร เขาไปมีบทบาทเกี่ยวข้องควยเลย